

С. Я. Лихова,
доктор юридичних наук, професор

Ю. О. Ланцедова,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mails: sofia.lykhova@gmail.com, lua1906@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4755-7474>
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3065-8378>

Мета: обґрунтувати необхідність принципової зміни інноваційного розуміння сутності та основних базисних юридичних властивостей доказів і допустимості відомостей у такій якості в доказування. **Методи дослідження:** порівняльно-правового аналізу, пізнавально-аналітичний та ін. **Результати:** запропоновано інноваційне розуміння таких основних базисних юридичних властивостей доказів, як їх значимість, доброякісність та достовірність, а також варіант вирішення питання кримінальної та іншої юридичної відповідальності за порушення порядку отримання доказів. **Обговорення:** підкреслено, що докази повинні мати такі базисні основні юридичні властивості, як значимість, доброякісність і достовірність, а порушення порядку отримання доказів має нести належну кримінальну та іншу юридичну відповідальність винної особи і приводити до недопустимості цих доказів лише у разі сумніву у силу цього в їх достовірності чи у разі відсутності у даних відомостей інших основних базисних юридичних властивостей доказів.

Ключові слова: належність, доброякісність і достовірність доказів; недопустимість доказів примушування давати показання; катування; кримінальна відповідальність за порушення порядку отримання доказів.

Постановка проблеми та її актуальність. Достатньо велика кількість справ із притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні домашнього насильства, коли, зокрема, за перші неповні два місяці цього року ми маємо 36 обвинувальних вироків по даній категорії справ [1], наражається на низку невирішених правових проблем, у т. ч. й процесуальних. Однією з найбільш серйозних таких процесуальних проблем виявляється відсутність єдиного підходу до розуміння порядку встановлення власне системи вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких

відносинах, що утворює об'єктивну сторону такого кримінального правопорушення, як домашнє насильство за ст. 126-1 КК України [2].

Існуюча судова практика йде переважно по шляху встановлення системності за рахунок так званої адміністративної преюдиції за два попередні епізоди домашнього насильства [1; 3; 4; 5, с. 143 та ін.], що хоча прямо не передбачено диспозицію вказаної статті КК України [2], але й не суперечить їй, тим більше, що для притягнення особи до адміністративної відповідальності за домашнє насильство за ст. 173-2 КпАП України достатньо й одного епізоду [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішити дану проблему намагалося багато

авторів. Одні з них вважали необхідною адміністративну преюдицію [7 та ін.], а інші – як власне адміністративну преюдицію, так і суто доказування всіх трьох і більше епізодів на підставі наявних традиційних доказів – показання потерпілих, свідків, висновки експертиз тощо, за відсутності судових рішень про притягнення особи за домашнє насильство до адміністративної відповідальності [5, с. 144; 8, с. 178; 11, с. 13 та ін.]. Приєднуючись до останньої з позицій, варто підкреслити, що як адміністративна преюдиція, так і доказування за допомогою традиційних доказів можуть забезпечити подолання даної категорії кримінальних правопорушень лише в частині вершини айсбергу. Адже, навіть не знаючи реальні можливості потерпілого протистояти домашньому насильству, неважко уявити, спробу притягнути кривдника принаймні двічі до адміністративної відповідальності зможе не кожна жертва, а акти домашнього насильства частіше за все знаходяться за межами показань свідків, а скритне судово-медичне фіксування тілесних ушкоджень, як результату домашнього насильства, потребує додаткового правового регулювання – для потерпілого безкоштовного і самостійного, тобто без занесення відомостей до ЄРДР та звернення до слідчого судді. Тому необхідні принципово нові можливості потерпілих протистояти домашньому насильству, коли сам факт ще того, хто саме є кривдником, а хто потерпілим не завжди зрозумілий і за наявності свідків та висновків судово-медичної експертизи.

Мета статті. Спроба запропонувати реальні варіанти вирішення вказаної актуальної проблеми подолання домашнього насильства і складає основну мету цієї наукової публікації.

Виклад основного матеріалу. Вирішення проблеми подолання домашнього насильства в умовах несприятливої для потерпілого антиделіктної ситуації, тобто тоді, коли кривднику протистоїть лише потерпілий за відсутності свідків та інших традиційних джерел доказів, вбачається у забезпеченні потерпілому можливостей у повній мірі використати потенціал негласних засобів подолання домашнього насильства, що

найбільш правильно зробити у такий спосіб.

Відповідно до вимог ч. 3 ст. 214 КПК України, до внесення відомостей про кримінальне правопорушення в Єдиний реєстр досудових розслідувань (ЄРДР) може бути як виняток проведений лише огляд місця діяння, тоді як всі інші слідчі, і тим більше негласні слідчі розшукові дії категорично забороняється проводити [9]. Причому текстуально вимоги ч. 1 ст. 214 КПК України дозволяють вносити відомості лише щодо вже вчиненого кримінального правопорушення [9], тобто коли є повна впевненість, що певне діяння є кримінальним правопорушенням і містить його склад. А це робить безглуздими вимоги п. п. 1 і 2 ч. 1 ст. 284 КПК України, згідно яких кримінальне провадження закривається, досудового розслідування встановлено відповідно сутність діяння кримінального правопорушення та його складу [9]. Звідси більш правильно в ЄРДР вносити відомості щодо реального кримінального правопорушення, що вже вчинене чи ще триває або тільки готується, а якщо на цей час є сумніви щодо того, чи містить певне діяння ознаки власне кримінального правопорушення, дозволити проводити будь-які слідчі і негласні слідчі розшукові дії, що спрямовані лише на те, щоб впевнитися у наявності чи відсутності такого роду ознак і вже у разі підтвердження таких ознак вносити відповідні відомості в ЄРДР і проводити вже всі інші слідчі і негласні слідчі розшукові дії з тим, щоб виконати у повній мірі всі завдання як досудового розслідування, так і судового розгляду справи.

У такому аспекті доцільно дозволити потерпілим від домашнього насильства звертатися за проведенням власне судово-медичної експертизи безпосередньо у відповідні відділення бюро СМЕ самостійно, безкоштовно та незалежно від того, чи є їх відповідна заява до органів досудового розслідування і чи внесені відомості в ЄРДР.

У відповідності з вимогами ч. 1 ст. 284 КПК України, без ухвали слідчого судді можна провести негласні слідчі розшукові дії лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням

вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого певними розділами Особливої частини КК України [2; 9]. Хоча домашнє насильство і входить до вказаних розділів кодексу, але є злочином невеликої тяжкості [2]. Враховуючи те, що нерідко власне домашнє насильство, у разі неефективної протидії йому переростає у тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення, доцільно у вказаній статті передбачити можливість проводити негласні слідчі розшукові дії щодо запобігання домашньому насильству взагалі без ухвали слідчого судді, з урахуванням попередньої пропозиції – й до внесення відомостей в ЄРДР, але, скажімо, за постановою прокурора, звернення до якого на практиці виявляється менш бюрократичним, ніж до слідчого судді, у даному випадку, згідно вимог ч. 1 ст. 247 КПК України – апеляційного суду [9].

Додаткові можливості використання потенціалу негласних засобів у попередженні, виявленні, припиненні, розкритті та в іншому подоланні домашнього насильства вбачаються у позиції рішення Конституційного Суду України, в якому наголошено на тому, що «фактичні дані про скоєння злочину чи підготовку до нього можуть бути одержані не тільки в результаті оперативно-розшукової діяльності уповноважених на це осіб, а й випадково зафіксовані фізичними особами, які здійснювали власні (приватні) фото-, кіно-, відео-, звукозаписи, або відеокамерами спостереження, розташованими як у приміщеннях, так і ззовні [10].

Проте у контексті найбільш ефективному, раціональному та якісному подоланні домашнього насильства не варто жертвам домашнього насильства та іншим особам, які воліють захистити їхній правовий статус, забороняти цілеспрямовано використовувати «побутові» негласні засоби документування епізодів домашнього насильства та інших дій, що можуть бути передумовою чи початком або причиною актів домашнього насильства. Головне, щоб таке документування не використовувалося потерпілими та іншими особами з іншою метою, за що має бути вже

встановлена кримінальна відповідальність.

Висновки. Запропонований варіант вирішення кримінальної процесуальної проблеми найбільш ефективного, раціонального та якісного подолання домашнього насильства за допомогою професійних та «побутових» гласних і негласних засобів не претендує на остаточність вирішення і створює лише відповідну теоретичну і законодавчу основу для розробки загальноприйнятих у цьому відношенні підходів у процесі широкої коректної наукової дискусії.

Література

1. Єдиний державний реєстр судових рішень з 1 січня по 20 лютого 2020 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/1>.

2. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131, зі змінами згідно із законом України № 418-IX від 20 груд. 2019 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Вирок Овруцького районного суду Житомирської області: від 8 трав. 2019 р., справа № 286/1286/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81587757>.

4. Вирок Самарського районного суду м. Дніпро від 13 лют. 2020 р., справа № 206/492/20, провадження № 1-кп/206/127/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87560905>.

5. Рябчинська О.П., Стоматов Є.Г. Проблемні питання встановлення ознаки системності насильства при кваліфікації за ст. 126-1 КК України. *Організаційно-правові засади запобігання домашньому насильству: реалії та перспективи*: матеріали круглого столу, 31 трав. 2019 р. / за ред. О.П. Рябчинської. Запоріжжя: КПУ, 2019. С. 142-144.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51, ст. 1122, 1123, із змінами, згідно із Законом України № 440-IX від 14 січ. 2020 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/>

laws/show/80731-10.

7. Домашнє насильство: прояви та відповідальність: роз'яснення Ватутінського міського суду Черкаської області. *Судова влада України: веб-сайт*. URL: court.gov.ua/press/general/656541/.

8. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі: наук.-практ. коментар новел Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваїте, 2019. 288 с.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. Ст. 88, із змінами, згідно із законом України № 440-IX від 14 січ. 2020 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України від 20 жовт. 2011 р. № 12-рп/2011, справа № 1-31/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11#Text>.

11. Літвінова І.Ф., Ковальова В.О. Виконання державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 12/4. С. 10-13.

References

1. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen z 1 sichnia po 20 liutoho 2020 r. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/1>.

2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 5 kvit. 2001 r. № 2341-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2001. № 25–26. St. 131, zi zminamy zghidno iz zakonom Ukrainy № 418-IX vid 20 hrud. 2019 r. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Vyrok Ovrutskoho raionnoho sudu Zhytomyrskoi oblasti vid 8 trav. 2019 r., sprava № 286/1286/19. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen: veb-sait*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81587757>.

4. Vyrok Samarskoho raionnoho sudu m. Dnipro vid 13 liut. 2020 r., sprava № 206/492/20, provadzhennia № 1-кп/206/127/20. *Yedynyi*

derzhavnyi reiestr sudovykh rishen: veb-sait. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87560905>.

5. Riabchynska O.P., Stomatov Ye.H. Problemni pytannia vstanovlennia oznaky systemnosti nasylstva pry kvalifikatsii za st. 126-1 KK Ukrainy. *Orhanizatsiino-pravovi zasady zapobihannia domashnomu nasylstvu: realii ta perspektyvy: materialy kruhloho stolu*, 31 trav. 2019 r. / za red. O.P. Riabchynskoi. Zaporizhzhia: KPU, 2019. S. 142-144.

6. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia: postanova VR URSR vid 7 hrud. 1984 r. № 8073-X. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainskoi RSR (VVR)*. 1984. Dodatok do № 51, st. 1122, 1123, iz zminamy, zghidno iz Zakonom Ukrainy № 440-IX vid 14 sich. 2020 r. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

7. Domashnie nasylstvo: proiavy ta vidpovidalnist: roziasnennia Vatutinskoho miskoho sudu Cherkaskoi oblasti. *Sudova vlada Ukrainy: veb-sait*. URL: court.gov.ua/press/general/656541.

8. Dudorov O.O., Khavroniuk M.I. Vidpovidalnist za domashnie nasylstvo i nasylstvo za oznakoiu stati: nauk.-prakt. komentar novel Kryminalnoho kodeksu Ukrainy / za red. M.I. Khavroniuka. Kyiv: Vaite, 2019. 288 s.

9. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13 kvit. 2012 r. № 4651-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2013. № 9-10. St. 88, iz zminamy, zghidno iz zakonom Ukrainy № 440-IX vid 14 sich. 2020 r. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

10. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Sluzhby bezpeky Ukrainy shchodo ofitsiinoho tлумachennia polozhennia chastyny tretoi statii 62 Konstytutsii Ukrainy vid 20 zhovt. 2011 r., № 12-рп/2011, справа № 1-31/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11#Text>.

11. Litvinova I.F., Kovalova V.O. Vykonnannia derzhavnoi polityky u sferi zapobihannia ta protydii domashnomu nasylstvu. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 12/4. С. 10-13.

S. Lykhova, Yu. Lantsedova

**CRIMINAL LIABILITY FOR VIOLATION OF THE ORDER OF OBTAINING EVIDENCE
AND THEIR ADMISSIBILITY IN CRIMINAL PROCEEDINGS**

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mails: sofia.lykhova@gmail.com, lua1906@gmail.com

Purpose: to consider the possibility of improving the basic basic properties of evidence and the admissibility of information in such quality in proof, and also suggest a solution to the problems of criminal and other legal responsibility for the violation of the procedure for obtaining evidence. **Research methods:** comparative legal analysis, cognitive-analytical, etc. **Results:** proof should have an integral set of the following basic basic legal properties, such as their significance, good quality and reliability, and the violation of the procedure for obtaining evidence should bear the appropriate criminal and other legal responsibility for the guilty person and resulted in inadmissibility of this evidence only in the event of doubt in its reliability or in the event if this information lacks other main basic legal features of evidence. **Discussion:** it has been stated that national procedural legislation and case law based on it and related to equitable decisions in the event of recognition of information as inadmissible evidence under formal circumstances regarding incompliance with the procedure of obtaining evidence and in the event of the lack of doubt in its reliability violates legal status of victims and contradicts p. 2 of Art. 3 of the Constitution of Ukraine regarding the main duty of the state and its authorities to assert and ensure rights and freedoms of all citizens.

In this aspect, the problem of bringing to criminal responsibility for coercion to testify during interrogation or deliberate commission by a law enforcement officer of actions that are clearly beyond the limits of the rights or powers granted to him, are considered if they significantly damaged the rights of the person protected by law and the compulsion to testify was carried out at carrying out other investigative actions related to receiving testimony from a person. Particular attention is drawn to the qualification of torture in the context of the requirements of Art. 3 «Prohibition of Torture» of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Practice of the European Court of Human Rights in relation to the definition of three stages of prohibited treatment:

Keywords: affiliation, benignity and authenticity of evidence; inadmissibility of evidence of coercion; torture; criminal liability for violation of the order of obtaining evidence.